

Din consemnările agenției Serbiei la București (1842—1848)

Agenția bucureșteană a Serbiei a fost constituită în anul 1836 pentru reprezentarea intereselor cneazului în promovarea comerțului cu sare din Țările Române¹. Interferența intereselor române și serbe în epocă va conferi agenției și atribuții de natură politică, reprezentanța cnezială a Serbiei de la București înregistrând în rapoartele trimise periodic cele mai semnificative evenimente din viața social-politică a Țării Românești. Aceste rapoarte se constituie în inedite consemnări ale opiniei externe asupra vieții publice de la noi în care, uneori, erau implicați și rezidenți sربی.

Redăm mai jos câteva rapoarte semnificative, cu referire la acțiunile revoluționare din Brăila, ce vin să confirme cercetările profesorului C. N. Velichi². Sînt inedite aprecieri asupra urmărilor revoltei brăilene din 10 februarie 1842 în viața politică internă³. O relatare se referă la judecata împincinaților în revoluția brăileană din 1843⁴, între care figurau și supuși sربی. Destinul acestor proscrisi este urmărit în vîltoarea evenimentelor de la 1848⁵. Rapoartele consemnează eliberarea lor de către guvernul provizoriu revoluționar și relevă starea de agitație internă și de incertitudine, cauzată de disputele în jurul insurmontabilei probleme țărănești. Cea din urmă relatare⁶ oferă prețioase informații cu privire la situația militară de la hotarele Țării Românești la începutul lunii septembrie 1848, sugerînd și perspectivele „normalizării” vieții politice.

În privința editării documentelor precizăm următoarele: 1. pentru accesibilitate am socotit oportună publicarea textelor numai în traducere; 2. notele aparținînd autorului documentului au fost însemnate cu asterisc; 3. notele care ne aparțin sînt numerotate cu cifre arabe.

MIODRAG MILIN

¹ S. Iancovici, *Din legăturile lui Miloș Obrenovici cu Țara Românească*, în „Romanoslavica”, V, București, 1962, p. 165. Vl. Diculescu, S. Iancovici, C. Papacostea-Danielopolu, M. N. Popa, *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Peninsula Balcanică (1829—1858)*, Edit. Acad. R. S. România, București, 1970, p. 80 și urm. D. Milić, *Bukureška agencija i srpskovlaška trgovina solju*, în „Istorijski Ciasoppis”, XVIII/1971, p. 256. G. G. Florescu, *Înființarea agențiilor diplomatice de la București și Belgrad moment important în dezvoltarea relațiilor româno-iugoslave*, în „Revista română de studii internaționale”, VII, 2 (20), București, 1973, p. 62.

² C. N. Velichi, *Bulgares, serbes, grecs et roumains dans le mouvement revolutionnaire de Braila de 1841* în „Romanoslavica”, I, 1958, p. 237—261. Idem, *Mișcările revoluționare de la Brăila de la 1841—1843*, București, 1958. Idem, *Știri și documente inedite asupra mișcării revoluționare de la Brăila din 1841*, în „Romanoslavica”, V, 1962, p. 104. Idem, *Sirbii și mișcările revoluționare de la Brăila din 1841—1843*, în (Vrșac, 22—23.V.1970), Edit. Libertatea, Pančevo, 1971, p. 441—450. Idem, *România și renașterea bulgară*, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1980, p. 89—99.

³ Documentul 1.

⁴ Documentul 2.

⁵ Documentele 3—5.

⁶ Documentul 6.

1

1842 iunie 12, București. Raportul Agenției Serbiei la București înaintat Despărțământului Treburilor din Afară de la Belgrad informează despre reacția diplomației ruse, în numele puterii protectoare, după sosirea trimisului Porții Sekib-Efendi în capitala Țării Românești cu scopul de a-i înmîna lui Gh. Bibescu un firman prin care i se mulțumește pentru înăbușirea acțiunii revoluționare din Brăila de la 10 februarie 1842.

Nr. 176, 12 iunie 1842 în București, Exped. în aceeași zi.

Despărțământul Treburilor din Afară în Belgrad

În ziua de 10 luna curentă a sosit la București trimisul Porții Sekib-Efendi și a adus cu sine firmanul în care, printre altele * se aduc mulțumiri principelui pentru înăbușirea revoltei brăilene, fiind totodată îndemnat ca și în viitor să acorde toată atenția sa pentru asigurarea păcii și ordinii în țară **. În semn de iubire i s-a trimis domnului prin același emisar o sabie în dar. Firmanul amintit fiind însă trimis fără acordul guvernului rus, d(omnul) Titov¹ a protestat la Țarigrad și a cerut să fie acesta anulat, pe baza tratatului de la Adrianopol încheiat între Poartă și Rusia. Neputînd nimic reuși în această acțiune, întrucît au intervenit și alți reprezentanți ai puterilor europene, Titov a scris consulatului rus de aici, cerînd să se acționeze în orice chip, spre a se împiedica aplicarea firmanului în cauză. În acest scop, generalul Duhamel² l-a înștiințat pe principe că va protesta dacă firmanul va fi luat în considerare. Luînd în considerare împrejurările existente, emisarul Porții a trimis ștafetă la Țarigrad, cerînd instrucțiuni : să dea sau să nu dea publicității firmanul adus. Cît timp nu sosește răspuns, nimic nu se va întreprinde în această cauză.

În legătură cu această înștiințare, agenția ține să comunice la despărțământ asupra faptului că distinsul consul al Austriei pentru principatul Valahiei, domnul agent Timoni³, a primit de la curtea sa mandat de a-l sfătui pe principe să aplaneze cu binele neînțelegerea ivită cu ocazia prezentării generalului Duhamel la principe și să se împace cu Adunarea.

Arhiv Srbije Beograd, Fond Srpska Agencija u Bukureštu, 1842, nr. 176, f. 1.

2

1844 mai 19, București. Raport înaintat Despărțământului Treburilor din Afară de la Belgrad prin care Agenția Serbiei de la București comunica pedepsele date de domnul Țării Românești, Gh. Bibescu, răsculaților din Brăila în rindurile cărora se aflau și cîțiva protejați sirbi.

Nr. 113, 19 mai 1844 (în București)

Despărțământul Treburilor din Afară.

La hotărîrea Divanului privitoare la revoltații din Brăila, a urmat confirmarea principelui Bibescu (;) (indescifrabil) luminăția sa dorește să fie milostiv, însă fiind țelul acestor infractori de a incendia orașul Brăila, de a otrăvi garnizoana locală, de a ucide pe cei care ar îndrăzni să se împotrivescă tilhăriei lor și de a trece în Turcia, din aceste motive, luminăția sa în conformitate cu hotărîrea Divanului a judecat și a trimis 23 de instigatori la 15 ani robie la ocnă, grațiindu-i numai pe Nicolae Gheorghiu și moș Luțcan, cu condiția ca și aceștia eliberați, să

* Comunicări privind cauza delegării pomenitului Sekib-Efendi.

** Prin același firman se confirmă cel trimis în anul 1837, în urma căruia principele a primit domnia, că-i poate alunga pe unii boieri.

¹ Titov, demnitar rus, la Constantinopol.

² A. O. Duhamel, general rus, trimis în Țara Românească.

³ Casimir von Timoni, consul al Austriei la București.

fie sub supravegherea și grija de cuviință a poliției, pînă cînd prin buna lor conduită vor da dovadă de căință deplină.

Și în acest caz, fiecare poate vedea mărinimia milostivului nostru principe, cu privire la sentința aplicată asupra protejaților sîrbi.

Ibidem, 1844, nr. 113, f. 1.

3

1848 iulie 12, București. Raportul Agenției Serbiei de la București informează Despărțămîntul Treburilor din Afară din Belgrad despre faptul că în vara anului 1848, Guvernul revoluționar provizoriu al Țării Românești a pus în libertate mai mulți sîrbi condamnați la ocnă sub domnia lui Gh. Bibescu din cauza participării lor la revoltele din Brăila. De asemenea, se transmit măsurile luate de Agenție pentru ca acești sîrbi socotiți credincioși idealurilor guvernului revoluționar român, lipsiți însă de mijloacele financiare necesare, să se reîntoarcă în Serbia prin Cladova.

Nr. 88, 12 iulie 1848 în București.

Despărțămîntul Treburilor din Afară

Printre ispășitorii de pînă acum din ocele valahe din cauza ultimei revolte brăilene, au fost și supuși sîrbi Petar Garov din Zajčar, Dimitrije Djordjević din Belgrad și Tanasije Stojković din Jagodina, care au fost eliberați de guvernul provizoriu de acum, iertîndu-li-se ispășirea pe mai departe în ocnă, conform sentinței fostei autorități (;) de la sine înțelegîndu-se să fie devotați guvernului provizoriu; iar aceștia, ca fii spășii ai patriei sîrbești, imediat ce-au primit libertatea, s-au rugat la agenție spre a li se elibera pașapoarte în vederea reîntoarcerii lor în patrie.

Agenția luînd în considerare faptul că acea revoltă a incolțit împotriva Sublimei Porți, că libertatea dăruită pomeniților sîrbi nu poate fi legală, cît timp nu se va confirma de către Poartă și că, dacă faptele guvernului provizoriu nu se vor recunoaște de către viitorul guvern valah în exercițiu, atunci acei sîrbi vor plăti și cu viața; dacă ei vor fi unelte și ale guvernului provizoriu, care adesea s-a constituit și destrămat și care n-a fost încă recunoscut de Curtea suzerană și cea protectoare.

Luînd agenția în considerare faptul că, în funcție de situația expusă, ea nu putea elibera pașapoarte pomeniților sîrbi fără aprobarea preaslăvitului despărțămînt și că pînă ar interveni o asemenea aprobare, soarta acelor sîrbi s-ar expune unui pericol sporit, de aceea agenția, în urma consultării orale cu domnul consilier de stat Kotov și cu domnul colonel Alexa Simić, a decis să elibereze fără plată pașapoarte pe nume false în favoarea lui Dimitrije Djordjević și Tanasije Stojković, pentru a le oferi securitatea călătoriei peste schela Cladovei, plecînd alaltăieri din București, cu recomandarea orală a agenției, ca imediat ce vor sosi în Serbia, să se prezinte preaslăvitului despărțămînt, purtînd asupra lor biletele de eliberare emise de către guvernul provizoriu; iar dacă Sublima Poartă sau guvernul valah în exercițiu le vor pretinde reîntoarcerea în ocnă, atunci și preaslăvitul despărțămînt va lua măsuri de eliberare a lor de la ocnă ca urmare a confirmării buneii comportări pe parcursul a mai bine de patru ani [și] de amara și nemiloasa sentință a fostelor autorități care se va înfățișa în traducere preaslăvitului despărțămînt, cu simpatie față de sîrbii compatrioți, iar dacă ei vor merita reîntoarcerea în ocnă sau grațierea legală atunci preaslăvitul despărțămînt va proceda cu ei după cum va considera de cuviință, luînd în considerare și nevoile lor în privința cheltuielilor călătoriei, nepermițîndu-le de fel nici timpul să mai zăbovească în București, unde agenția ar fi putut aduna suma necesară de la sîrbi cu dare, domnul Simić a găsit de cuviință ca în acest caz neprevăzut să le elibereze agenția bani din casă, însă neexistînd siguranță în privința recunoașterii acestei cheltuieli din partea preaslăvitului despărțămînt, (agenția) eliberîndu-le din casa ei cu titlu de împrumut suma de 15 florini pe baza obligației depuse în original, cu propriile lor semnături, cu umilîntă roagă să binevoiască preaslăvitul despărțămînt a încasa la timp aceeași sumă de bani de la acei debitori, înștiințîndu-se asupra acestui fapt și agenția, în vederea reglementării socotelilor, la încheierea bilanțului anual.

Ibidem, 1848, nr. 88, f. 1—2.

4

1848 iulie 12, București. Copia obligației pe care și-au asumat-o sîrbii eliberați din ocnă de Guvernul revoluționar provizoriu român, de a restitui Agenției Serbiei din București suma de 15 florini în argint, necesară reîntoarcerii lor în patrie.

Nr. 88, 12 iulie 1848 în București

Obligațiune (copie)

Noi subsemnații am împrumutat din casa agenției cneziale sîrbești în Moldova și Valahia 15 florini în argint, spre a plăti vaporul de la Giurgiu la schela Cladovei, bani pe care ne obligăm să-i restituim în (termen de) două luni de la ziua primirii slăvitului despărțămînt al treburilor din afară în Belgrad, spre o mai bună crezare, iată o subscriem de mină în București.

1848, iulie 7

m.p. Nastas Stojković
Dimitrije Djordjević

Ibidem, f. 3.

5

1848 august 20, București, Raportul Agenției Serbiei din București prin care informează Departamentul Treburilor din Afară că sîrbul Petar Garov, eliberat din ocnă de Guvernul revoluționar provizoriu român s-a alăturat în munți Gărzii naționale comandate de generalul Gh. Magheru pentru ca apoi din lipsă de încredere în reușita acțiunii să treacă în Serbia prin schela Cladovei.

Nr. 110, 20 august 1848 în București

Despărțămîntul Treburilor din Afară

Din expedierile agenției de la 12 luna trecută cu nr. 88 a binevoit preaslăvitul despărțămînt să constate că guvernul provizoriu valah a eliberat și pe supușii sîrbi întemnițați la ocnă din cauza ultimei revolte brăilene: Petar Garov, Dimitrije Djordjević și Tanasije Stojković precum și faptul că agenția le-a emis pașapoarte pentru reîntoarcerea în patrie, cu ajutorul cărora numai ultimii doi au plecat pe dată în Serbia, eliberîndu-le totodată agenția cu titlu de împrumut 15 florini în vedere cheltuielilor de drum, în urma depunerii obligațiunii cu semnăturile lor autografe și precizarea că binevoiască preaslăvitul despărțămînt să primească de la ei aceeași sumă de bani la termen și să înștiințeze agenția asupra acestui fapt, spre reglementarea afacerilor ei în vederea încheierii bilanțului anual, fapt asupra căruia agenția și acum roagă (;) iar Petar Garov, care a fost în slujbă rusească, intrînd și în slujba gărzii naționale valahe, a plecat cu generalul Magheru¹ în Valahia Mică (Oltenia), spre consolidarea gărzii naționale și amenajarea întăriturilor prin munți²; însă, după cum s-a aflat la agenție, intuind Garov neșansa acestei întreprinderi, a trecut împreună cu alți flăcăi peste schela Cladovei în Serbia, cu intenția de a porni în ajutor sîrbilor în Ungaria³, luînd Garov cu sine suma eliberată de generalul Magheru pentru necesitățile gărzii naționale valahe, mai bine de 200 de galbeni.

Locotenența valahă se folosește de concilierea unor stăpîni cu țărani, inclînînd primii spre a se vinde ultimilor cite 9 pogoane de pămînt, după constituție⁴,

¹ Gheorghe Magheru, general revoluționar la 1848.

² Tabăra de la Riureni, în nord-estul Olteniei.

³ Este vorba de ridicarea națională a sîrbilor din Vojvodina.

⁴ De fapt, programul revoluției enunțat la Izlav (9/21 iunie 1848).

cu plata din partea ultimilor a cite 2 galbeni pentru un pogon și aceasta nu numai în bani, ci și în clacă și este probabil că stăpînii nu vor opta la aceasta de bună-voie, cit timp doar un singur hat prețuiește de la 6 la 12 galbeni și de aceea cei mai mulți dintre ei nici n-au venit la București. Pînă la sosirea deciziei din Țarigrad și S. Petersburg, care va hotărî soarta constituției valahe și care este așteptată aici în curînd și în liniște preacinstitul Suleiman Pașa, cu prilejul bairamului, se află și acum la Russe; se spune că în locul său va veni alt pașă, iar în locul generalului Duhamel, va veni generalul Kiselev.

Ibidem, 1849, nr. 110, f. 1—2

6

1848 septembrie 6, București. Raport înaintat de Agenția Serbiei din București Despărțămîntului Treburilor din Afară privind intrarea trupelor otomane în Țara Românească, efectivele lor la Brăila și Giurgiu, schimbarea lui Suleiman Pașa cu Fuad efendi, sosirea trupelor țariste la Focșani, instituirea locotenenței domnești la București, prezența generalului rus Duhamel la Giurgiu și a lui Kotzebue la Iași și așteptata înlăturare a lui Mihail Sturdza de la tronul Moldovei.

Nr. 155, 6 septembrie 1848 (în București)

Despărțămîntul Treburilor din Afară

După înștiințări neoficiale, armata turcă de la Galați, de 10 000 oameni, a sosit la Brăila, iar prefectul acestui județ a protestat cu privire la strămutarea respectivei armate. La Giurgiu au trecut și alte armate turcești, efectivul întregului corp turcesc în Valahia estimîndu-se pînă acum la 30 000 de oameni. În caz de nevoie preacinstitul Fuad efendi¹ i se vor subordona și alte forțe din interior. Preacinstitul Fuad efendi nu a primit delegația plecată în întîmpinarea lui la Giurgiu și în aclamațiile mulțimii a vorbit tuturor de la balcon că au venit acolo fără folos, iar ei vor veni în curînd cu armata la București, unde va soluționa totul după firman, recomandînd cu această ocazie însărcinatului cu afaceri interne, Goleșcu², să vegheze la păstrarea ordinii interne, căci la caz contrar, el va sancționa cu asprime pe vinovat, chiar de ar fi să fie aceasta și partidul constituțional. Proprietățile vor rămîne neatînse iar stăpînii se vor supune unei autocontribuții pentru folos obștesc. Imputernicit va fi doar unul, care a fost deja numit la Țarigrad, pînă la desemnarea principelui, de nu, va fi marele logofăt Ioan Cimpineanu³, care a încetat de a colabora cu locotenența instituită. Preacinstitul Suleiman Pașa a plecat la Țarigrad. Armatele ruse au sosit la Focșani, pe granița valahă. Generalul Duhamel se găsește la Giurgiu, iar domnul Kotzebue⁴ la Iași. Principele Sturdza⁵ își așteaptă demisia.

Despre cele de mai sus, precum și despre alte teme, va transmite agenția preaslăvitului despărțămînt o înștiințare detaliată și temeinică după sosirea incoace a comisarului țarist.

Ibidem, 1848, nr. 115, f. 1.

¹ Fuad efendi, demnitar otoman, însărcinat cu înăbușirea revoluției în Țara Românească.

² Nicolae C. Goleșcu, revoluționar la 1848, ministru, fruntaș liberal.

³ Ion Cimpineanu, participant la revoluția de la 1848.

⁴ Wilhelm Kotzebue, consul general rus, la București.

⁵ Mihail Sturdza, domn al Moldovei (1834—1849).